

Lector univ. dr. **Daniela-Anca Deteșeanu**

Facultatea de Drept a Universității din București

# **Drept internațional umanitar și al refugiaților**

Editura  
**Hamangiu**  
2024

# CAPITOLUL IV

## MIJLOACE ȘI METODE INTERZISE DE PURTARE A CONFLICTELOR ARMATE

### 1. Precizări introductive

Deși au existat dintotdeauna încercări de limitare a dreptului discreționar al statelor de a utiliza anumite mijloace și metode de război, până în sec. XIX se considera, în general, că libertatea statelor de a alege astfel de metode și mijloace este neîngrădită. Epoca Revoluției industriale, care a generat un salt tehnologic important în domeniul industriei armamentului – cu consecințe teribile pe câmpurile de luptă ale vremii – a adus și primele preocupări cu privire la tipurile de arme și muniții care sunt utilizate în război, precum și primele tratate internaționale în materie, începând cu *Declarația de la Sankt Petersburg privind interzicerea utilizării anumitor proiectile în timp de război* (1868). Principiul limitării dreptului de utilizare a metodelor și mijloacelor de luptă a căpătat primele contururi juridice în cadrul *Conferințelor de la Haga din 1899 și 1907*.

După cel de-al Doilea Război Mondial, cadrul convențional a fost completat cu dispoziții cuprinse în Convențiile de la Geneva și Protocoalele lor adiționale, care conțin reguli generale privind limitarea unor mijloace și metode de purtare a conflictelor armate, fără a interzice însă o anumită categorie de armă sau muniție.

În perioada post-belică, un moment-cheie în acest domeniu l-a reprezentat adoptarea *Convenției Națiunilor Unite interzicerea sau limitarea utilizării anumitor arme convenționale care ar putea fi considerate excesiv de vătămătoare sau care ar avea efecte discriminatorii*<sup>[1]</sup> (adoptată în anul 1980, intrată în vigoare în anul 1983).<sup>[2]</sup>

---

<sup>[1]</sup> În continuare, *Convenția privind anumite arme convenționale*.

<sup>[2]</sup> <https://disarmament.unoda.org/the-convention-on-certain-conventional-weapons/>.

- în anul 2001, *Convenția privind anumite arme convenționale* a fost modificată, stabilind obligația statelor-părți de a se asigura că prevederile sale sunt aplicabile **și în timp de conflict armat non-internațional**. Modificarea a intrat în vigoare în anul 2004.
- tehnica utilizată în construirea acestui tratat este una flexibilă, *instrumentul convențional* fiind alcătuit dintr-o convenție-cadru (*Convenția privind anumite arme convenționale*, propriu-zisă), la care se pot adăuga protocoale adiționale privind interzicerea ori limitarea utilizării anumitor categorii specifice de arme sau muniții. Posibilitatea de a completa cadrul de reglementare în funcție de viitoarele evoluții tehnologice – art. 8 par. 2 lit. c) din tratat permițând oricărui stat-parte, oricând după intrarea în vigoare a Convenției, să propună protocoale adiționale privind categorii de arme neacoperite de protocoalele adiționale existente-, face din *Convenția privind anumite arme convenționale* un tratat cu trăsături unice. În prezent, există 5 protocoale adiționale convenției, iar în prezent se poartă discuții privind posibila adoptare a unui nou protocol adițional referitor la *sistemele de arme letale autonome* (așa-numitele „LAWS”).<sup>[1]</sup>
- ulterior, *Convenției privind anumite arme convenționale* i s-au adăugat și alte tratate internaționale vizând alte categorii de arme și muniții, la care ne vom referi în cele ce urmează.
- **rațiunea** interzicerii anumitor categorii de mijloace, respectiv de metode de purtare a conflictelor armate este sintetizată în Protocolul adițional I:

**Protocolul adițional I, art. 35 – Reguli fundamentale:**

[...]

3. În orice conflict armat, dreptul Părților la conflict de a alege mijloacele și metodele de purtare a războiului **nu este nelimitat**.

---

<sup>[1]</sup> *Idem*.

4. Este interzisă utilizarea armelor, proiectilelor și a materialelor și metodelor de purtare a războiului de natură să cauzeze **vătămări ne-necesare** sau **suferințe inutile**. [...]

- În Dreptul internațional umanitar au fost consacrate trei principii fundamentale cu privire la mijloacele și metodele de luptă:
  - ✓ părțile la un conflict armat **nu au un drept nelimitat** în ce privește alegerea mijloacelor și metodelor de război;
  - ✓ în utilizarea metodelor și mijloacelor de război trebuie să se facă întotdeauna **o distincție netă** între combatanți și civili, pe de o parte, respectiv între obiectivele militare și bunurile cu caracter civil, pe de altă parte, astfel încât atacurile să nu fie îndreptate decât asupra primului element al celor două perechi;
  - ✓ să se limiteze, pe cât posibil, suferințele pe care le-ar îndura combatanții, respectiv vătămările **nenecesare** și suferințele **inutile**, precum și proporțiile distrugerilor.
- Reducerea riscului de vătămări nenecesare și evitarea suferințelor inutile a reprezentat, așadar, unul dintre obiectivele dreptului internațional umanitar în reglementarea mijloacelor și metodelor de purtare a conflictelor armate. Totuși, a fost necesar ca adoptarea acestor norme să aibă în vedere și necesitățile militare, materializând, de cele mai multe ori, rezultatul unui compromis între perspectiva militară și cea umanitară.
- Totuși, în termeni concreți, ce înseamnă, de fapt, „**vătămări nenecesare**” și „**suferințe inutile**”? Dat fiind caracterul general și chiar imprecis al celor două sintagme, atât în doctrină, cât și în practică s-a pus această întrebare. Doctrina a explicat principiul ca referindu-se la vătămarea nejustificată de necesitatea militară: ☹ fie prin lipsa oricărei utilități, ☹ fie că, deși există, utilitatea este depășită, în mod considerabil, de suferințele cauzate.<sup>[1]</sup>

[1] <https://casebook.icrc.org/law/conduct-hostilities#chapter4>

Problema stabilirii unor criterii concrete și a unui sistem obiectiv cu privire la ceea ce înseamnă *vătămări necesare*, respectiv *suferințe inutile*, a reprezentat o preocupare constantă a Comitetului Internațional a Crucii Roșii. În anul 1996 a fost organizată conferința *The medical profession and the effects of weapons*, marcând momentul de început al unui demers practic de clarificare a noțiunilor. Conferința a reprezentat punctul de început al **Proiectului SİRUS (Superfluous Injury or Unnecessary Suffering)**, având ca obiectiv reunirea experților în domeniul medical și a celor din domeniul dreptului internațional umanitar, în încercarea de a utiliza datele medicale pentru a sprijini comunitatea internațională să definească în mod obiectiv ce arme sunt barbare prin însăși modul lor de concepere și ce arme cauzează „vătămări necesare și suferințe inutile”. În anul 1999, CICR a convocat o reuniune a experților în drept internațional umanitar, experților militari și medicilor civili, pentru a evalua propunerile din cadrul proiectului SİRUS, iar în baza concluziilor reuniunii, CICR a formulat un set de propuneri pentru a fi luate în considerare de către state, Mișcarea Internațională a Crucii Roșii și a Semilunii Roșii, precum și de alte organizații interesate.<sup>[1]</sup> Documentul rezultat poate fi consultat aici:  
<chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/lmlp/SrUS-project/SrUS-project.pdf>

→ În ceea ce privește distincția dintre *mijloacele* de purtare a conflictelor armate și *metodelor* de purtare a conflictelor armate, trebuie subliniat că dreptul internațional umanitar utilizează aceste noțiuni pentru a desemna un număr sem-

---

[1] Robin M. Coupland, Health Operations Division International Committee of the Red Cross Geneva (editori), *The SİRUS Project - Towards a determination of which weapons cause „superfluous injury or unnecessary suffering”*, International Committee of the Red Cross Geneva, 1997, p. 7, disponibilă pe internet, la adresa: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/lmlp/SrUS-project/SrUS-project.pdf> (ultima consultare la 13.12.2023).

nificativ de norme care sunt consacrate fragmentar și care, în orice caz, nu sunt identificate în mod sistematic ca atare.<sup>[1]</sup>

- **Mijloacele** de purtare a conflictelor armate se referă, în principal, la arme, sisteme de arme și muniții care se utilizează în contextul unui conflict armat, în timp ce **metodele** au în vedere felul de folosire a armelor, sistemelor de arme și munițiile, precum și orice alte modalități, tactice sau strategice, de purtare a ostilităților și care nu au o directă legătură cu utilizarea armamentului, în scopul slăbirii puterii militare a adversarului.
- **Distincția** este importantă, întrucât orice tip de armă sau muniție (*mijloc*) poate fi utilizată într-o modalitate nepermisă de dreptul internațional umanitar (*metodă*), în schimb, dacă o armă (*mijloc*) este interzisă, faptul că *modalitatea* în care este utilizată este conformă dreptului internațional umanitar devine nerelevantă.<sup>[2]</sup>

## 2. Mijloace de purtare a conflictelor armate

### A. Arme și muniții clasice (convenționale) interzise

Fără a exista o definiție formală a ceea ce înseamnă *arme convenționale*, doctrina juridică și cea militară au identificat această categorie ca incluzând acele tipuri de arme care utilizează proiectile sau provoacă explozii care, urmare a modului în care au fost concepute, determină o vătămare fizică prin distribuirea energiei cinetice, fără a viza, în mod specific, o anumită parte a corpului omenesc.<sup>[3]</sup>

---

<sup>[1]</sup> <https://casebook.icrc.org/law/conduct-hostilities#chapter4>.

<sup>[2]</sup> Nils Melzer, Etienne Kuster (coordonatori), *op. cit.*, p. 104.

<sup>[3]</sup> Robin M. Coupland, *op. cit.*, p. 7.

**a. proiectilele explozive și cele cu efect de expandare:** au reprezentat printre primele categorii de mijloace de purtare a conflictelor armate interzise la nivel internațional:

- ✓ proiectilele cu o greutate mai mică de 400 de grame explozibile sau încărcate cu materii fulminante sau inflamabile (interzise prin *Declarația de la Sankt Petersburg* din anul 1868);
  - ✓ gloanțele care au un efect de expansiune sau care se aplatizează cu ușurință în corpul omenesc, cum sunt gloanțele cu cămașă tare care nu acoperă în întregime miezul glonțului sau care au practicate incizii (interzise prin *Declarația a 3-a la Convenția a IV-a de la Haga din 1899 privind războiul terestru*)
- **Rațiunea** reglementării a avut în vedere faptul că acest tip de gloanțe/muniții au un efect letal superior altor tipuri de gloanțe sau muniții și, de asemenea, provoacă leziuni mult mai severe, având un efect ce depășește obiectivul simplei scoateri din luptă a victimei.
- În ceea ce privește **gloanțele/munițiile explozive**, practica statelor indică faptul că largă interdicție prevăzută prin *Declarația de la Sankt Petersburg* nu a fost respectată, fiind utilizate, în prezent, gloanțe/muniții explozive în contexte variate, precum în cazul sistemelor de apărare anti-aeriană sau a celor utilizate pentru distrugerea de bunuri (obiecte materiale). Având în vedere această practică, față de care nu au fost formulate proteste, potrivit CICR, prohibiția vizează, în prezent, doar interzicerea gloanțelor/munițiilor care explodează la impactul cu corpul uman, nu și a celor care au acest efect la impactul cu un obiect.<sup>[1]</sup>
- **Gloanțele/munițiile cu efect de expandare** (cunoscute în limbajul comun ca gloanțe „dum-dum”) a căror utilizare, potrivit *Declarației la Convenția a IV-a de la Haga din 1899 privind războiul terestru*, este interzisă în conflictele armate. Efectul de expansiune specific acestei categorii de gloanțe/muniții determină răni mult mai severe, scăzând în mod

---

[1] Nils Melzer, Etienne Kuster (coordonatori), *op. cit.*, p. 113.

proporțional șansele de supraviețuire ale victimelor. Totuși, practica și literatura de specialitate indică faptul că acestea *nu* sunt interzise în operațiunile de poliție, unde cunosc o utilizare frecventă.

**b. armele al căror efect este de a răni prin schije care nu sunt localizabile în corpul omenesc prin utilizarea razelor X**

- această categorie a fost interzisă prin **Protocolul I** la Convenția privind anumite arme convenționale și vizează acele materiale care nu pot fi detectate prin razele X, cum ar fi sticla, plasticul sau lemnul.
- scăpând detectării prin mijloace medicale și, pe cale de consecință, nefiind extrase din corp, ele provoacă suferințe inutile, victimele putând acuza dureri cauzate de acestea la zeci de ani după producerea vătămării.
- ! trebuie subliniat faptul că interdicția se referă la acea categorie de arme sau muniții al căror efect **principal** este incapacitarea adversarului prin schije nelocalizabile, iar nu la arme care pot avea un astfel de efect secundar (precum armele sau munițiile care conțin plastic ori sticlă ca material din care sunt alcătuite).<sup>[1]</sup>

**c. minele, capcanele și alte dispozitive controlate la distanță**

- utilizarea acestei categorii largi de dispozitive a fost reglementată pentru prima oară în anul 1996, prin **Protocolul II** la Convenția privind anumite arme convenționale, iar prevederile sale sunt aplicabile atât în timp de conflict armat internațional, cât și în timp de conflict armat non-internațional.
- sunt extrem de eficace, iar costurile de producție sunt foarte scăzute, unele dispozitive de acest tip putând fi produse și artizanal.

---

[1] Nils Melzer, Etienne Kuster (coordonatori), *ibidem*.

- textul convențional definește aceste dispozitive după cum urmează:

**Art. 2 din Protocolul adițional II** la Convenția privind anumite arme convenționale:

„**Mină**” înseamnă orice muniție plasată sub, pe, sau în apropierea solului ori a altei suprafețe și care este concepută pentru a fi detonată sau a exploda în prezența, proximitatea sau la contactul cu o persoană sau un vehicul. „**Minele lansate la distanță**” reprezintă orice tip de mină din cele anterior definite și care este lansată cu ajutorul artileriei, a rachetelor, mortierelor sau a unor mijloace similare ori lansate dintr-o aeronavă.

„**Capcană**” (dispozitiv-capcană) înseamnă orice aparat sau materiale care este conceput, construit ori adaptat pentru a ucide sau răni și care se declanșează în mod neașteptat, atunci cât o persoană îl mișcă sau se apropie de un obiect aparent inofensiv ori realizează o acțiune aparent nepericuloasă.

„**Alte dispozitive**” înseamnă orice muniții plasate manual ori aparate fabricate pentru a ucide, răni sau vătăma și care sunt activate prin telecomandă, ori se activează în mod automat după o anumită perioadă de timp.

- ! Protocolul II este aplicabil numai utilizării *terestre* a mine-  
lor sau a dispozitivelor asimilate (de exemplu, nu reglementează minele antinave, folosite în războiul maritim).
- normele convenționale interzic folosirea acestor dispozitive împotriva populației civile sau civililor în mod individual, în acțiuni ofensive, defensive sau de represalii.
- de asemenea, este interzisă folosirea acestor arme fără discriminare.
- Protocolul conține prevederi specifice în ceea ce privește **câmpurile de mine**:
- ❖ impune restricții în privința *amplasamentului* câmpurilor de mine: astfel, nu pot fi plasate în zone unde se află concentrări de populație civilă sau unde luptele între

forțele armate terestre nu sunt angajate sau nu par iminente.

- ❖ obligă statele să ia măsuri de *semnalizare* a câmpurilor de mine și de *avertizare*.
  - ❖ obligă statele să înregistreze amplasamentul tuturor câmpurilor de mine planificate dinainte, precum și a tuturor zonelor în care au utilizat capcane pe scară mare și în mod dinainte planificat.
- este interzisă în orice condiții – deci și împotriva *combatanților* – folosirea **armelor-capcană**, definite ca *orice arme având forma unor obiecte portabile, aparent inofensive, care sunt în mod special concepute și construite pentru a conține o încărcătură explozivă și care produc o detonare când sunt deplasate sau prin apropiere de ele*, precum și a armelor capcană *atașate sau asociate în orice fel cu*:
- ✓ embleme, semne sau semnale protectoare, recunoscute pe plan internațional;
  - ✓ bolnavi, răniți sau persoane decedate;
  - ✓ locuri de înhumare, incinerare sau morminte;
  - ✓ instalații, material, furnituri sau mijloace de transport sanitar;
  - ✓ jucării de copii sau alte obiecte portabile ori produse special, destinate pentru alimentația, sănătatea, igiena, îmbrăcămintea sau educația copiilor;
  - ✓ alimente sau băuturi;
  - ✓ obiecte sau aparatură de bucatărie (cu excepția celor din facilitățile militare);
  - ✓ animale sau carcase de animale;
  - ✓ obiecte cu caracter religios;
  - ✓ monumente istorice, lucrări de artă sau locuri de cult care constituie patrimoniul cultural și spiritual al popoarelor.
- potrivit CICR, interdicția armelor-capcană atașate sau asociate cu persoane sau obiecte ce beneficiază de o protecție specială, potrivit dreptului internațional umanitar, precum și

cu obiecte de natură să atragă civilii, *a devenit o normă cutumiară, aplicabilă în toate conflictele armate.*<sup>[1]</sup>

→ În anul 1996, problema minelor a fost redeschisă în contextul Conferinței de examinare a prevederilor Convenției privind anumite arme convenționale și în lumina realităților din perioada respectivă, marcate de izbucnirea unor conflicte armate extrem de violente în diferite zone ale lumii și de utilizarea pe scară largă a **minelor antipersonal**. Conferința din 1996 nu a avut succesul scontat, dar în anul 1997, printr-un efort internațional remarcabil al unui grup de state, a Secretarului General al ONU, al unor organizații neguvernamentale și a organizației *Campania Internațională de Interzicere a Minelor Terestre*, a fost adoptată la Oslo, iar apoi deschisă spre semnare la Ottawa, *Convenția privind interzicerea utilizării, depozitării, producerii și transferului de mine anti-personal, precum și distrugerea lor.*<sup>[2]</sup> Tratatul prezintă o deosebită importanță din perspectiva dreptului internațional umanitar întrucât este primul instrument convențional care are drept obiectiv **interzicerea unei întregi categorii arme deja utilizată pe scară largă.**<sup>[3]</sup> Tratatul impune statelor-părți:

- ✓ obligația de a nu folosi, a nu dezvolta, a nu produce, a nu dobândi sau păstra, a nu depozita ori transfera mine anti-personal;
- ✓ obligația de a distruge stocurile de mine anti-personal pe care le posedă sau care se află sub jurisdicția lor;
- ✓ obligația de a distruge minele anti-personal din zonele minate (*câmpuri de mine*).

---

[1] Nils Melzer, Etienne Kuster (coordonatori), *op. cit.*, p. 115.

[2] [https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg\\_no=XXVI-5&chapter=26&clang=\\_en](https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVI-5&chapter=26&clang=_en).

[3] Thakur Ramesh și William Maley, *The Ottawa Convention on Landmines: A Landmark Humanitarian Treaty in Arms Control?*, *Global Governance*, vol. 5, no. 3, 1999, pp. 273-302. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/27800234> (ultima consultare la data de 13.12.2023).